

حِنَا بکسرحاء مهمله و فتح نون مشدده و الف. بفارسی بتخفیف نون آمده، لغت عربی است و به یونانی «ارقان» و «فقولیون» نیز و به هندی «مهندی» نامند. ماهیت آن: نباتی است معروف، ساق آن بقدر یک ذرع و زیاده و در هند و بنگاله یکدو قامت انسان می شود و ساق آن سرخ رنگ و برگ آن شبیه به برگ انار و مورد و نازکتر و کوچکتز و نرم تر از آن و در اکثر بلاد خصوص بنگاله خزان ندارد مانند مورد. آلا آنکه در فصل بارش که گرما و بودن آفتاب در برج سرطان تا آخر میزان است سبتر و رعنا تر می باشد و نشو و نما زیاده می نماید و مزروع و قلم بردار می باشد و قلم آن بیشتر، و گل آن که «فاغیه» نامند سرخ مایل به سفیدی و خوشبو است و در بعضی بلاد مانند بنگاله در سال دوبار گل می کند. یکی در ایام بارش و دیگری زمستان و ثمر آن بقدر فلفلی و فی الجمله مانند اسپند و پوست آن نازک و خوشه دار و در جوف آن دانه های ریزه و گویند نر و ماده می باشد. برگ نر آن عریضتر و بزرگتر و برگ ماده آن کوچکتز و سبتر و بعد سائیدن رنگین تر و نبات آن رعنا تر می گردد.

طبیعت آن:

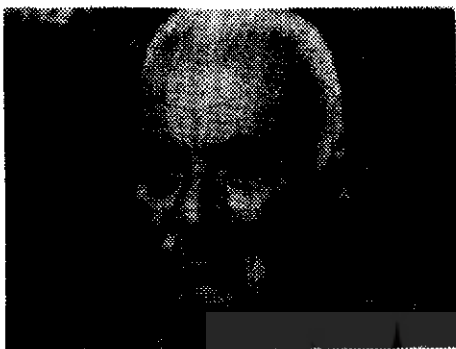
مرکب القوی مایل بسردی و در دویم خشک و در اوّل گرم نیز گفته اند.

افعال و خواص آن:

امراض سر و چشم و دهان ضماد و طلای آن. با برگ گردکان بالمناصفه جهت بیضه و خوده و شقیقه و صداع ریخی و بلغمی مجزّب و به دستور با سرکه جهت رفع صداع و بازفت و یا

روغن گل جهت قروح سر و با قطران و روغن زیتون جهت رویانیدن موی و بر جبهه و صدعین، خصوصاً که با آب گشنیز تازه سرشته باشند جهت منع ریختن مواد به چشم و مضمضه بطیخ آن جهت قروح دهان و قلاع اطفال و ضماد آن بر کف پای آبله دار خصوصاً در بدو ظهور مانع بروز آبله است در چشم آن به تخصص چون با اندک عصفرو زعفران آمیخته باشند. و در حدیث وارد است که حنا سید ریاحین است تخضیب بدان شعار اهل اسلام و ایمان است و صداع را زایل می گرداند و نور بصر می افزاید و تقویت باه می نماید. امراض معده و کبد و طحال و مجاری بول و رحم و جذام و طاعون و وبا و غیرها را نافع و بالخاصیه آشامیدن مقدار نیم مثقال جرم آن. و نقوع ده مثقال آن جهت یرقان و سپرز و سنگ گرده و مثانه و عسرالبول و رفع احتباس آن و اسقاط جنین و تا ده روز متوالی به دستور جهت وبا و قروح مجاری بول و ادرار بول و حیض و روئیدن ناخن اصلی به جای ناخن کج و مثاکل و به دستور آشامیدن نقیع آن با هفت مثقال شکر جهت ابتدای جذام بغایت نافع و گویند چون یک ماه بدان مداومت نمایند و جذام زایل نشود قابل علاجات دیگر نیست و نظول آب مطبوخ آن جهت حُمره و سوختگی آتش و طلای آن جهت اورام حازه که زرداب از آن آید و با روغن گل جهت رفع جرب و با آب برگ بید انجیر جهت شقاق مزمن و درد زانو مجزّب و با گل حرف جهت فقق و قبله و ززور آن جهت تخفیف قروح و ضماد برگ خشک کوبیده سرشته آن بایه بز جهت التیام قروح خصوصاً قروح گوشه ناخن و آشامیدن تخم آن بقدر یک مثقال با عسل و کثیرا جهت تقویت دماغ بغایت نافع و گل آن معتدل و لطیف یک مثقال آن با سرا و قیه آب و عسل جهت رفع انواع صداع و قطع نزلات و تخفیف رطوبات و طلای آن با سرکه جهت صداع و به تنهائی جهت قالج و امراض دماغی و عصبانی و درد اعصاب و رفع خناق و التیام قروح و با موم و روغن گل سرخ جهت درد پهلوی و کوفتگی اعضا و با ادویه مخصوصه طحال جهت ورم و درد و نفخه آن و گذاشتن آن در لباس موئینه مانع کرم زدن آن و برگ آن را نیز این اثر است و روغن گل حنا که «دهن الفاغیه» نامند که مانند روغن گل سرخ مکرّر در روغنها پرورده کنند و گرم و محلّل و مقوی موی و نیکو کننده رنگ رخسار است. بدل آن روغن مرزنجوش و روغن برگ آن نیز مقوی و محلّل و رافع اوجاع و تمدّد اعصاب و مفاصل است و در قرابادین مذکور شده گویند حنا مضرّ حلق و ریه و مُصلِح آن کثیرا و لعاب بزر قطنونا مقدار شربت آن تا یک مثقال و زیاده از آن کشنده است. (قرابا دین کبیر ص ۱۸۴)

این گیاه دارویی را با خواص فراوانی که دارد ما با دست خود از محوطه زندگی خود به دور انداخته و برای ابتدائی ترین خاصیت آن یعنی رنگ کردن مو پناه به مواد ناشناخته کارخانه های فرنگان برده ایم. هنوز حنای سائیده در کیسه های مثقالی ۲۷ x ۱۷ سانتی متری به فروش می رسد

○ دکتر منوچهر ستوده

و چنانکه از فروشندگان شنیده‌ام مصرف داخلی آن بسیار کم است.

منظور از نوشتن این مقال شرح و توضیح نوشته‌هایی است که بر روی کیسه‌های متقالی حنا مهر زده‌اند. بر روی کیسه‌ای که سال گذشته خریداری کردم مهری است که دارای متن و حاشیه است. در متن یا حروف لاتین:

F HANAHTABAKE AAZAM ما بین این مفردات با خط فارسی: YAZD فرمایش اتابک اعظم

در حاشیه سمت راست: FARMAYESHE ATABAKE AAZAM (شکل یک) همین کلمات در حاشیه سمت چپ نیز نوشته شده است. مهر روی دیگر کیسه نیز دارای متن و حاشیه است در متن: کارخانه محمدشیرخ صبح در حاشیه: FARMAYESHE SHEIKH (شکل دو) MOHAMAD ATABAKI بر کناره سمت چپ کیسه: حناء جوهر اتابک. (شکل سه)

بر کیسه‌ای که تابستان امسال (۱۳۷۷) خریدم روی کیسه مهری زده بودند که به شکل لوزی بود و حاشیه‌بندی نیم دایره‌ای داشت. در وسط لوزی عبارات زیر نوشته شده بود:

کند خضاب هر آنکس کف از حنای ابوالفضل بهشت در عوض او دهد خدای ابوالفضل بیرون حاشیه‌بندی نیم دایره‌ای این لوزی، عبارات زیر خوانده می‌شد:

فرمایش از حضرت ابوالفضل باب الحوائج عباس این چه خوش حنائی است در کیسه ایها الناس بیت زیر در زیر این لوزی نوشته شده بود:

هر آنکس که بنده حسای ابوالفضل گناهِش ببخشد خدای ابوالفضل (شکل چهار) هر طرف دیگر کیسه پنجه‌ای که وسط آن عبارت «یا حضرت عباس» نوشته شده است. (شکل پنج) این شکل بزرگتر از آن شده است که بر کیسه مهر زده‌اند. هر یک طرف کیسه که درز آن می‌افتد پس از دوختن درز مهر گردی با سجج: یا صاحب الزمان و بر در کیسه پس از دوختن چهار کنج آن همان مهر گرد را با همان سجج زده‌اند.

گلور پانزدهم دی ماه

۱۳۷۷

گیله‌وا

درخواست اشتراک ماهنامه گيله‌وا (یک ساله)

(گیله‌وا، مجله فرهنگی، هنری و پژوهشی شمال ایران به زبانهای گیلکی و فارسی)

نام خانوادگی نام

میزان تحصیلات سن شغل

خیابان نشانی : شهر

شماره کدپستی تلفن

(از شماره فرستاده شود)

لطفاً این فرم یا فتوکپی آن را پر کرده همراه فیش بانکی به مبلغ حق اشتراک مورد نظر به حساب جاری شماره (۸۸۸) بانک صادرات ایران، شعبه ۲۹۰۸ بادی الله رشت، به نام مدیر مجله یا گیله‌وا به نشانی (رشت - صندوق پستی ۴۱۷۴ - ۴۱۶۳۵) ارسال نمایید.

- حق اشتراک داخل کشور ۲۰۰۰ تومان • اروپا ۵۰۰۰ تومان
- آمریکا و ژاپن ۶۰۰۰ تومان
- حوزه خلیج فارس و جمهوری‌های همسایه (شوروی سابق) ۴۰۰۰ تومان